

национально-специфические особенности, в то же время ориентируясь на базовые образовательные принципы.

Ключевые слова: андрагогика, образование, социальный работник.

Spirina T. P. Training of Social Workers is in System of Continuing Education

The article deals with the problem of training the social sphere in the system of lifelong learning, providing professional development of adults, including social workers. Formation of continuous education is a strategic objective of the reform of educational systems, consistently define their national peculiarities, at the same time focusing on basic educational principles.

Key words: andrahohika, education, social worker.

Стаття надійшла до редакції 05.02.2013 р.

Прийнято до друку 29.03.2013 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Л. Ц. Ваховський

УДК 37.041:364-43-021.341

Н. В. Ткаченко

**САМООСВІТА ЯК ОБОВ'ЯЗКОВА СКЛАДОВА
ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ
ПРАЦІВНИКІВ**

На сучасному етапі розвитку суспільства, який відбувається в умовах швидкого науково-технічного та суспільного прогресу, отримання відповідних знань та вмінь в процесі професійної освіти та подальшої професійної діяльності не є запорукою підтримання високого рівня професійної компетентності, яка, на думку більшості дослідників, не є статичною характеристикою спеціалістів. Тому необхідним елементом відповідності спеціалістів вимогам ринку праці, якісного виконання ними своїх професійних обов'язків, а також професійного та особистісного зростання, є розвиток їхньої потреби та вміння із саморозвитку та самоосвіти в процесі навчання у вищих навчальних закладах. При цьому слід зауважити, що особливого змісту поняття „саморозвиток” та „самоосвіта” набувають саме тоді, коли йдеться про групу професій „людина-людина”, до яких і належить професія соціального працівника. Це зумовлено різноманіттям модифікацій соціальних ситуацій, з якими стикаються зазначені спеціалісти, та необхідністю об'єктивно-критичного ставлення до своєї діяльності в них, а також пов'язаними з ними етичними дилемами [1; 2; 3].

Різні аспекти проблеми самоосвіти розглядалися у працях Н. Протасової, О. Айзенберга, Г. Громцевої, І. Наумченко, В. Котляра,

В. Новичкової. Удосконалення професійної діяльності шляхом самоосвіти вивчали С. Вершловський, М. Поташник, В. Сластьонін.

Також велика кількість вітчизняних науковців досліджували процес самоосвіти педагогів. Так тісний взаємозв'язок їхньої самоосвіти, професійного розвитку та професійної спрямованості відображений у роботах С. Єлканова, Г. Закирова, Л. Колесник, М. Канєвської, Л. Мітіної, П. Підкасистого, Б. Райського; стимулювання і керівництво самоосвітою педагогічних працівників досліджувалися в працях Ж. Вітліна, В. Кобури, В. Котляр, Н. Кузьміної, К. Нефедової, Е. Туркіної та інших.

Питання самоосвіти соціальних працівників в сучасній науковій літературі відображено недостатньо. Вона аналізується як один із компонентів професійної компетентності соціальних працівників в дослідженнях таких науковців, як Т. Семигіна, А. Капська, О. Карпенко, М. Лукашевич, М. Фірсов, Т. Лифанова, А. Кадушін та інших. А також в контексті особистісно-професійного розвитку соціальних працівників, який висвітлюється в дослідженнях А. Бойко, Н. Бондаренко, І. Григи, Н. Кабаченко, А. Капської, О. Карпенко, І. Миговича, Т. Семигіної, Є. Холостової.

Отже, враховуючи вище зазначене, недослідженим залишається процес самоосвіти соціальних працівників, його компоненти, а також контроль за його здійсненням. Саме тому метою даної публікації є розгляд етапів формування вміння самоосвіти майбутніх соціальних працівників під час навчання у вищих навчальних закладах та методів їх впровадження в навчальний процес.

Самоосвіта – це процес, який забезпечує безперервність підвищення освітнього рівня та розширення інформаційного поля працівників, покращення якості та підняття рівня їхньої компетентності та професіоналізму, що пов'язаний з розвитком особистості, який триває впродовж всього життя. Враховуючи зазначене вище, можна констатувати тісний зв'язок поняття „самоосвіта” із поняттям „саморозвиток”; самоосвіту при цьому слід розуміти як один з методів його здійснення. Професійний саморозвиток, відповідно, – це процес засвоєння дійсності, саморозвиток особистості у контексті та під впливом професійної діяльності [2; 3].

Формування викладачами потреби та уміння самоосвіти майбутніх соціальних працівників повинно здійснюватись відповідно до розроблених науковцями моделей та стратегій самоосвіти, які дозволяють структурувати та скерувати цей процес. Вперше процес стратегії самоосвіти був покроково описаний М. Ноулзом у 1975 році, а згодом вдосконалений та доповнений рядом вчених. На думку послідовника М. Ноулза Р. Хейса, ефективно організований процес самоосвіти соціальних працівників, повинен включати наступні сім етапів, зображені на рис. 1 [4; 5].

Рис. 1. Процес самоосвіти соціальних працівників

Підґрунтя ефективної самоосвіти на всіх її етапах – потреба студентів до її здійснення, в основі якої лежить потреба нових вражень, яка переходить у пізнавальну потребу. Вона, в свою чергу, за умови предметної наповненості, трансформується в пізнавальний мотив, а потім – в мотив певної діяльності. Успіх переходу пізнавального мотиву в ефективну навчальну та професійну діяльність залежить від сформованості вміння студентів ставити самостійні цілі (проміжні результати на шляху до досягнення мети) в навчальній роботі, тому цей компонент повинен також залишатись в полі зору викладача. На початкових етапах розвитку зазначеного вміння, залежно від індивідуальних інтересів, особливостей та навчальних цілей педагогові доцільно ставити перед студентами готові цілі, які будуть переосмислені ними з точки зору індивідуального досвіду життя [6; 7; 8; 9; 10].

Для вироблення потреби неперервної самоосвіти у майбутніх соціальних працівників використовується розробка ними індивідуальних програм самоосвіти. Вони можуть бути як комплексними і довготривалими (наприклад, програма самоосвіти протягом навчання у вищому навчальному закладі), так і вузькоспеціалізованими та короткотривалими (в межах одного з навчальних курсів, або однієї з тем в його рамках). При цьому варто підкреслити, що зміст програми самоосвіти студентів має враховувати данні попереднього діагностування, яке, з одного боку, допомагає студентам створити цілісну картину власних освітніх потреб та обрати відповідні форми, методи і прийоми самоосвіти з урахуванням результатів діагностування, а з іншого, виступає мотиваційним підкріпленням для розробки складових програми самоосвіти. Також для успішного здійснення самоосвіти майбутніми соціальними працівниками на перших її етапах

після діагностування необхідно допомогти студентам із вибором теми або напрямку для поглиблення знань та покращення навичок [2; 11].

Звертаючи увагу на здійснення контролю щодо самоосвіти майбутніх соціальних працівників з боку викладача потрібно враховувати, що одними із найефективніших методів, які водночас сприяють розвитку здатності і потреби до самоосвіти є: метод групового інтерв'ювання, кейс-метод та ведення щоденників саморозвитку особистості студента.

Ведення щоденників самоосвіти майбутніх соціальних працівників є одним із найдієвіших методів розвитку вміння самоосвіти та культури ведення професійних записів. Найчастіше ведення такого щоденника включають в перелік обов'язкових елементів індивідуальної програми самоосвіти студентів, про яку йшлося вище. Щоденник, зазвичай, містить конкретні самоосвітні цілі, які виникають в результаті зіткнення майбутніх соціальних працівників із проблемними навчальними та практичними ситуаціями, опис шляху їх досягнення, а також методів, способів та ресурсів, які були для цього використані, конкретні часові рамки виконання зазначених цілей, оцінювання досягнення результату, а також рефлексію студентів з приводу описаного досвіду самоосвіти щодо конкретної цілі та проблеми [8].

Отже, працюючи над формуванням вміння самоосвіти у майбутніх соціальних працівників викладачі мають враховувати необхідність безперервності, цілісності самоосвіти, узгодженості її змісту і методів з навчальними цілями, провідними компетентностями соціальних працівників, їх майбутньою практичною діяльністю, індивідуальними та груповими особливостями та інтересами студентів. Робота викладача повинна бути спрямована на формування потреби та мотивації до самоосвіти, вміння визначати напрямок, тематику та мету самоосвіти, цілей, які б сприяли її досягненню, вміння складати індивідуальну програму самоосвіти та покроково її виконувати, відображаючи хід її впровадження в щоденнику індивідуальної самоосвіти. Це дозволить соціальним працівникам залишатись поінформованими про інноваційні методи та форми та принципи роботи, підвищувати свою професійну компетентність, а також знаходити рішення суперечливих питань та етичних дилем, які виникатимуть під час майбутньої професійної діяльності.

Список використаної літератури:

- 1. Калашник Н. С.** Місце самоосвіти державних службовців в системі державно-управлінських відносин / Н. С. Калашник. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <<http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2011-2/doc/3/02.pdf>>
- 2. Калашник Н. С.** Самоосвіта державних службовців як об'єкт державного управління / Н. С. Калашник. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2010-1/doc/3/04.pdf>
- 3. Островська Н. О.**

Професійна майстерність спеціаліста соціальної роботи / Н. О. Островська. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vlush/Ped/2012_1/4.pdf>

4. Неделея культури для пожилых „Диалог поколений” // Диалог поколений. – Орел : Издательство НП „Редакция газеты „Орловская правда”, 2001. – С. 57–109. **5. Hays R.** Adult self-directed learning : setting your own agenda / R. Hays // InnovAiT. – 2009. – Vol. 2 (No. 7). – P. 434–438. **6. Божович Л. И.** Изучение мотивации поведения детей и подростков / Л. И. Божович. – М. : Педагогика, 1978. – 351 с. **7. Вишневська Н. В.** Психолого-педагогічні умови формування потреби в самоосвіті вчителя іноземних мов у системі післядипломної освіти / Н. В. Вишневська // Проблеми сучасної психології. – 2011. – Вип. 11. – С. 86–96. **8. Назаренко В. С.** Самоосвіта вчителя у процесі розвитку його інформаційно-комунікаційних компетентностей / В. С. Назаренко // Таврійський вісник освіти. – 2011. – № 4 (36). – С. 67–77. **9. Психологія :** [підручник / Ю. Л. Трофімов, В. В. Рибалка, П. А. Гончарук та ін.]; за ред. Ю. Л. Трофімова. – 3-тє вид., стереотип. – К. : Либідь, 2001. – 560 с. **10. Чичук В.** Особливості самоосвіти вчителя початкових класів у Польщі / В. Чичук // Гуманізація навчально-виховного процесу. – 2012. – № 8 (Ч. II). – С. 255–262. **11. Шепенюк І.** Самоосвіта вчителя як умова його особистісного та професійного зростання / І. Шепенюк. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <<http://www.google.com.ua/url?s7lbvm=bv.1357700187,d.Yms>>.

Ткаченко Н. В. Самоосвіта як обов’язкова складова професійної підготовки майбутніх соціальних працівників

У статті розглядається проблема самоосвіти соціальних працівників як одного із компонентів їхньої професійної компетентності. Акцентується увага на особливостях (процесі, умовах та методах) формування потреби та вміння самоосвіти у майбутніх соціальних працівників під час навчання у вищих навчальних закладах.

Ключові слова: соціальний працівник, професійна компетентність, самоосвіта, потреба в самоосвіті, вміння самоосвіти, процес самоосвіти соціальних працівників.

Ткаченко Н. В. Самообразование как обязательная составляющая профессиональной подготовки будущих социальных работников

В статье рассматривается проблема самообразования социальных работников как одного из компонентов их профессиональной компетентности. Акцентируется внимание на особенностях (процессе, условиях и методах) формирования потребности и умения самообразования у будущих социальных работников во время учебы в высших учебных заведениях.

Ключевые слова: социальный работник, профессиональная компетентность, самообразование, потребность в самообразовании, умение самообразования, процесс самообразования социальных работников.

Tkachenko N. V. Self-education as a Mandatory Component of Professional Training of Future Social Workers

The problem of self-education of social workers, as one of the components of their professional competence, is described in the article. The key analysis is concentrated on the peculiarities (which are: process, conditions and methods) of shaping of the skills and need for self-education of future social workers while gaining education in universities.

Key words: social worker, professional competence, self-education, need for self-education, skills of self-education, the process of self-education of social workers.

Стаття надійшла до редакції 05.02.2013 р.

Прийнято до друку 29.03.2013 р.

Рецензент – к. п. н., доц. Т. С. Гаміна

УДК 378. 147 : 811. 111 (477)

О. І. Шовкопляс

**ПОБУДОВА ПРОГРАМИ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ДЛЯ
СТУДЕНТІВ НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ЯК МЕТОДИЧНА
ПРОБЛЕМА (ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ В КОНТЕКСТІ
ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ)**

Євроінтеграційні процеси, що характеризують сучасний стан перебудови економічної, політичної та соціокультурної сфер життєдіяльності українського суспільства, на сьогодні мають певні результати, аналіз яких надасть змогу виявити й оцінити не лише реальний стан України в європейському співтоваристві, а й загалом спрогнозувати її можливості в подальшому якісному існуванні на міжнародній арені.

Починати цей аналіз необхідно з тих перетворень, що відбуваються у системі освіти й є відомими як „Болонський процес”, і це важливо зазначити, оскільки саме освітня галузь є рефлексорним показником будь-яких сутнісних змін у суспільстві. Тут ми можемо побачити, з одного боку, практично повну відмову від усталених традиційних форм і методів роботи, а, з іншого – трансляцію західноєвропейських освітніх стандартів у програмні документи українських вищих навчальних закладів. Результатом цих перетворень